

Az Oktatásügyi Minisztérium Szemléltető Filmkirendeltsége
filmdia sorozatából

171.szám

A MAGYAR DRÁMA ÉS JÁTÉKSZIN TÖRTÉNETE II.

Irodalomtörténeti sorozat: 52.szám.

Készült: 1955.évben.

Bevezetés:

Filmdiasorozatunk első részében láthattuk, hogy a magyar dráma és játékszin fejlődésének jelentős fordulópontja volt az első szervezett szintársulat megalakulása, mely elindította a magyar nyelv-
művelési törekvések jegyében fogant drámairodalmat a további fejlődés útjára.

Kelemen László társulatának hat éves működése idején /1790-1796/ már nemcsak a drámairás, hanem a dramaturgia is tuljutott fejlődésében a megindulás nehézségein s megkezdte haladó hagyományteremtő munkáját. Csillag Ilona és Hegedüs Géza "A magyar dramaturgia haladó hagyományai" című művében olvassuk: "1790-ben, a II. József halálát követő nagy nemzeti felbuzdulás teszi lehetővé a magyar játékszin megszületését. Kelemen László társulata magyar nyelven szólal meg a pest-budai szinpadon. Kazinczy, Kármán és még többen a haladó írók közül elméleti írásokkal sietnek a megszületett magyar színház segítségére. A dráma iránti igény ez időben még a nemzeti nyelv kiművelését látta központi feladatnak, a költői eredetiség egyelőre másodrangu kérdés volt".

A következő képek során, e diafilmsorozat második részében, az-
zal a közel félévszázados küzdelemmel és fejlődéssel foglalkozunk, amely az állandó pesti magyar színház megnyitásáig tart.

Gazdag korszaka ez is a magyar dráma fejlődésének. Tovább él és fejlődik ekkor az a hagyomány, amelyet a magyar dráma és színját-
szás uttörői a XVIII.század folyamán teremtettek.

1. A Rondella és a Hacker szála.

/1.kép: a Rondella a pesti Dunapart képével 1800-ban, 2/ A Hacker-
szála mai állapotában a Tanács körút 7.sz. alatt./

Kelemen Lászlóék társulata hat évi működés után feloszlott. Pest-
Buda magyarsága csak 14 évvel később hallott ismét magyar szót a szinpadról.

Kelemen társulatának 1796-ban történt feloszlása után csak 1807-
ben került ismét magyar szintársulat Pestre.

Ez a társulat egy része volt annak a lelkes csapatnak, mely 1792.
november 11-én Kolozsvárott kezdte meg működését a Rhédey-ház-
ban előbb Fejér János, majd Kótsi Patkó János igazgatása alatt.

Ebből a második magyar szintársulatból vált ki az a színészcsa-
pat, amely 1807-ben került fel Pestre és újból megkezdte a magyar-

nyelvű előadásokat részint a Rondellában, részint a Hacker-szálában, amelynek mai képét is bemutatja filmünk.

2. Kulcsár István a magyar színészet harmadik jelentős megszervezője a XIX. század első negyedében.

Az operaelőadások megindulásával párhuzamosan fejlődésbe lendült magyar színjátszás az 1810-es években újabb válságba jutott. A német színház erős versengése, tisztességtelen konkurenciája, a mostoha színházépület-viszonyok, az anyagi támogatás hiánya mind hozzájárult ahhoz, hogy a magyar nyelv fennmaradásáért, jogaiért harcba induló magyar színjátszás válságba jusson. A pesti színház-társulat már összeomlás előtt állt, amikor Kulcsár István 1813-ban átvette Mérey Sándortól az igazgatást. Kulcsár István igazi áldozatkész és harcos munkása volt a magyar játékszin ügyének. Mihelyt átvette az igazgatást, azonnal kitataroztatta a Rondellát, mialatt a társulat Székesfehérvárott vendégszerepelt. A tatarozás után azonban újabb veszély fenyegette a magyar színészetet. A pesti Verschönerung Commission, mely természetesen csak a német színészet érdekeit védte, elhatározta, hogy a Rondellát lebontatja. Kulcsár István ekkor megvásárolta 1814-ben a Deron és Jüttner-féle telket és a megyei közgyűlésen bejelentette, hogy a házhelyet minden nyereség nélkül hajlandó "a theatrum felséges céljaira átengedni". Ennek megtörténte után Kulcsár buzdító röpiratokkal harcolt a magyar játékszin mielőbbi felállításáért. Lelkes törekvése azonban nem járt sikerrel. A társulatnak el kellett hagynia Pestet, mert nagy volt a pénztelenség és sok volt a német igazgatóság intrikája. Így került a pesti színház-társulat Miskolcra, majd Kassára.

3. A pesti német színház.

A magyar színházi viszonyok mostohaágára jellemző, hogy amíg Pesten nem volt még állandó hajléka a magyar színjátszásnak, addig a németeknek pompás épület állt rendelkezésükre, amelyet a hét bizonyos napjain bérbeadtak a magyar színészeknek.

Színpad már volna, színpadi írók is akadtak, sőt az 1810-es évek közepe táján Kolozsvárott már felvetődött az állandó magyar színház megépítésének gondolata is, de a nagy költő, akinek lett volna ereje és tehetsége szétfujni a német irodalmi hatások sűrű és vizenyős ködfelhőit és megalkotni az igazi magyar drámát - még késett.

Mégis, végre, fellépett egy olyan magyar szerző, aki magával tudta ragadni a színház iránt még nem fogékony magyar közönséget s itt Kisfaludy Károlyra gondolunk.

Mielőtt azonban a "magyar vigjáték atyjáról" megemlékeznénk, beszélnünk kell bátyjának, Sándornak színműírói tevékenységéről, bár az sem dramaturgiai, sem eszmei szempontból nem mérhető össze testvéröccse, Károly munkásságával.

Időrendben azonban elsősorban Kisfaludy Sándorral kell foglalkoznunk:

4. Kisfaludy Sándor /1772-1844/.

Kisfaludy Sándor /1772-1844/ a líra és az epika mellett a drámai költészetet is művelte.

Színművei: Hunyadi János /1816/, A Dárday-ház, Kun László, Bánk, Lelkes magyar leány, Emberszív örvényei, Elmés özvegy. Drámai műveit Kazinczy és Vörösmarty szigorúan megbírálták. Valóban: ezek a művek unalmasok, dramaturgiai szempontból rosszak. Kisfaludy Sándor se drámai cselekményt bonyolítani, se drámailag érdekes jellemrajzot nem tudott adni a magyar színpadnak. Méltán írja Vörösmarty Mihály "Az emberszív örvényei" című darabjáról:

"Szívörvényeidet jobban mondhatni gödörnek,
Benne dicső elméd fénye felédve vagyon".

Kisfaludy Sándor drámáiról munkásságából az az egyetlen pozitívum, hogy az ő buzgalmából gyűlt össze az az összeg, amellyel tető alá hozhatták az 1831-ben megnyitott balatonfüredi színházat, amely az első dunántúli állandó magyar színházépület volt.

Sokkal jelentősebb a magyar dráma fejlődése szempontjából Kisfaludy Károly munkássága:

5. Kisfaludy Károly arcképe /1788-1830/.

Kisfaludy Károly írói munkásságát csupán a magyar színműirodalom fejlődése szempontjából vizsgálva, elsősorban vígjátékainak jelentőségére kell rámutatnunk.

Kisfaludy Károly valóban újat és jót alkotott a magyar vígjátékban. Sikerral vitte színpadra kora típusait: a mogorva, nyugalmazott katonát, a latinosan beszélő prókátort, a szókimondó fiatal lányt, a félművelt városi ficsurt, a külföldieskedő főnemeset, a falusi kupaktanács tagjait, a férjvadász aggszüzet, a házasságszerző inspektort, a tudálékos falusi kántort.

1819 május 3-án mutatták be Pesten /a székesfehérvári első előadás után!/"A tatárok Magyarországon" című darabját, mely egycsapásra híressé tette a sokat nyomorgó fiatal szerző nevét.

Vígjátékainak nagyobb részét 1825-1829 között írta.

6. Fotómontázs Kisfaludy Károly néhány színművének címéből. /A tatárok Magyarországon, A pártütők, Iréne, Mátyás deák, Csák Máté, Nelzor és Amida, Szécsi Mária./

Kisfaludy Károly az első magyar szerző, akinek tehetsége hamarosan kibontakozván az idegen hatások béklyóiból, tanulmányainak és tapasztalatainak felhasználásával, megteremtette a dramaturgiai szempontból is időtálló vígjátékot. A reformkor hajnalán fejlődésnek indult magyar színpad Kisfaludy Károlyban találta meg első igazán tehetséges vígjátékíróját, aki leleményesen megszerkesztett mesék keretében, sikeresen tipizálta kora társadalmának jellegzetes alakjait.

7. Két jelenet Kisfaludy Károly "Csalódások" című vigjátékának előadásából.

Uray Tivadar, Ózon Gyula, Lukács Margit és Pataky Jenő a "Csalódások"-ban /Nemzeti Színház/.

8. A kolozsvári Farkas-utcai színház.

Nem közömbös drámairodalmunk fejlődése szempontjából az állandó magyar színház sorsa s éppen ezért a fejlődés történetébe már itt be kell iktatnunk az 1821-es évet, a kolozsvári magyar színház megnyitásának évét.

A kolozsvári játékszin szükségességét Aranka György hangsúlyozta először. Kelemen László szintársulatának megszervezése hírére Kolozsvárott is tetté vált a szó s egy lelkes csapat állott össze, amely előadásait - miként már mondtuk - a Rhédey-ház nagytermében nyitotta meg /1792/.

Az első társaság tagjai, melynek élén Fejér János állt, mind tanult emberek voltak: Kontz József, Sáska János, Verestói Mihály, Kótsi Patkó János, Jantsó Pál, női tagok: Bajkó Rozália, Fejér Rozália, Keszegh Teréz, Kiss Teréz.

A társulat második igazgatója Kótsi Patkó János volt, aki kibérelte Pataki Sámuel házának "tánc- és komédiatermét", amelyet két páholsorral látott el. Kótsi Patkó János nevéhez fűződik az első magyarnyelvű Shakespeare-előadás: 1794. augusztus 27-én előadatta a Hamletet.

Wesselényi Miklós rakatta le 1803-ban az első állandó színház alapkövét. Ő osztotta ketté az itteni szintársulatot és ő küldte fel Pestre, amelyből a második pesti állandó társulat alakult.

A színház megnyitásának ünnepségére hirdették azt a pályázatot, amelyre Katona József is pályázott a Bánk bánnal.

A színházat 1821 március 11-én avatták fel Körner Zrinyijével.

9. Az első állandó magyar kőszínház nyitódarabjának szinlapja.

A magyar színjátszás első állandó hajlékát nem magyar szerző darabjával nyitották meg. Körner: "Zrinyi" című szomorujátékával nyitott a színház, amelyben 1906-ig játszottak színészeink.

A kolozsvári társulat tagjai közül nem is vált a magyar színjátszás dicsőségévé.

A megnyitással kapcsolatban egyébként emlékezetünkbe idézzük Katona Józsefet, aki a Bánk bánt éppen a megnyitásra hirdetett pályázatra írta.

10. 1/ A Bánk bán első kiadásának cimlapja /1821/.
2/ Katona József egykoru képmása és aláírása.

Katona József /1791-1830/ mint "delectans actor" kezdte színházi pályafutását, Békési József álnéven. Drámaírói pályája mindössze

tíz évet ölel fel. 1811-ben, alig huszesztendős korában írta első darabját, a "Farsangi utazás" című elveszett vigjátékát. 1821-ben jelent meg a Bánk bán s ezzel be is fejeződött színműírói tevékenysége.

Pályája kezdetén németből fordított vagy átdolgozott darabjaiból néhány elveszett. Idegenből átgyurt megmaradt darabjai közül "A mombelli grófok" /1811/, "István, a magyarok első királya" /1813/, "Aubigny Clementina" /1813/, "A borzasztó torony, vagyis a gonosz talált gyermek" /1814/ címűeknek más érdemük még a maguk korában sem volt, mint hogy élénkítették a színház műsorát. Így tehát a magyar dráma fejlődése szempontjából nem jelentősek.

Az 1811-ben írt "Monostori Veronka, vagy a harc két ellenkező ügyért" című ötfelvonásos "nemzeti vitézi szomorujáték" talán részben eredeti munkája ugyan már a fiatalszerzőnek, de ez is igen németes ízű ritterdráma". Hasonlóképpen silány rémdráma az 1812-ben készült "Lucza széke" is.

Az 1813-ban készült Ziska-drámák már figyelemreméltó alkotások, amennyiben ezekben már jelentkezik a nép igazát, a lázadás jogosságát kifejező eszmei mondanivaló csirája. /"Ziska, vagyis a husziták első pártütése Csehországban" és "Ziska a táboriták vezére"./

1814-ben írta Katona a "Jeruzsálem pusztulását", s mielőtt megírta volna Bánk bánját, még egy vigjátékkal is megajándékozta a magyar színpadot: "Rózsa vagy a tapasztalatlan légy a pókok közt", amelyben Széppataki Róza iránt érzett reménytelen szerelmét objektivizálta.

Ilyen sokirányú és mennyiségben jelentős munka közben érte Katonát a hír: az Erdélyi Múzeum e. folyóiratban pályázat jelent meg a Kolozsvári Nemzeti Színház megnyitására irandó darabra, 1815. szeptember 30-i határidővel.

Katona megírta remekművét, amelyről a bírálóbizottság meg sem emlékezett. A pályázatot 1817-ig hosszabbították meg s 12 darab érkezett a bírálóbizottság elé.

Az első díjat egy Tokody János nevű biharmegyei szolgabíró nyerte "Pártosság tüze" című darabjával. A második díjat Bolyai Farkas, a kiváló matematika-tudós nyerte el s mellette még öt darabot emelt ki a bírálóbizottság, de a Katonáét meg sem említette.

Katonát méltán letörte a mellőzés és a várakozás, Bárány Boldizsár nevű barátjának tanácsai nyomán, amelyek a "Bánk bán rostája" című tanulmányban /1814/ jelentek meg - átdolgozta a darabot, sajtó alá rendezte és 1820-ban, 1821-es dátummal könyvalakban kiadta.

11. Udvarhelyi Miklós /1790-1864/ a Bánk bán első színrehozója, aki jutalomjátékaul választotta a darabot kassai színész korában.

Udvarhelyi Miklósnak, a magyar színművészet egyik jelentős uttörőjének, a kolozsvári operaelőadások egyik megszervezőjének érdeme a Bánk bán első színrehozatala.

Udvarhelyi Miklós kassai színész korában választotta jutalomjátékául a magyar tragédiairás remekét, 1833. február 16-án.

Művészi szerénységére jellemző, hogy nem a címszerepet tartotta fenn magának, hanem Mihál bán szerepét alakította.

12. A Bán bán első plakátja.

Bánk bán szerepét Bartha alakította. Gertrudis pedig Kántorné volt.

13. A kassai színház, ahol a Bán bánt először színrehozták.

Pest és Kolozsvár után Miskolc és Kassa a jelentősebb állomások a magyar játékszin fejlődésének hősi korszakában.

Kassa azért jelentős a magyar játékszin fejlődésének történetében, mert az itteni színház nevelte fel a pesti Nemzeti Színház első művészgárdáját. Kassának már 1789 óta volt állandó színháza, de ez német kezelésben volt s csak 1816 óta rendeztek benne magyar előadásokat. 1828-ban jött ide az a színészcsapat, amely Berzeviczy Vince igazgatása alatt megteremtette Kassa színészetének virágkorát és kinevelte azt a művészgárdát, amelynek tagjai a magyar színészet legnagyobbjai közé kerültek. Ennél a Kassai Dal- és Színjátszó Társaságnál működött: Megyeri, Szentpétery, Szerdahelyi József, Szilágyi Pál, Egressy Gábor, Déryné, Kántorné, Bartha János, Udvarhelyi Miklós. 1833-ban a kassai szintársulathoz vált ki az a színészcsoporthoz, amely Budán próbált szerencsét s amelyből a Nemzeti Színház első együttese megalakult.

Képünkön ezt a régi kassai színházépületet láthatjuk, egykoru rézmetszet nyomán, ahonnan az előbb felsorolt kiváló magyar színészgárda elindult a művészi színészi alkotás sikereiben gazdag utjára.

14. Egressy Gábor /1808-1866/.

A Kassáról elindult színészek közül kétségtelenül a legjelentősebb Egressy Gábor volt, aki valamennyi kortársa közül egyedül fejtette ki írásban is néhány híres szerepének elemzését.

Egressy Gábor mint miskolci diák kezdte a színészetet és kilenc évig vándortársulatokkal barangolt. Nagy nyomorúságában is lan- kadatlanul művelte magát. Fényes színészi pályafutása Kassán kezdődött, ahol öt évig működött /1829-1834/. Midőn 1834-ben a társulat kettéoszlott, ő a kolozsvári megtelepülőkkel tartott. Itt ő játszotta először Bánk bánt a kolozsvári színpadon. 1835-ben került fel Budára, ahol már megbecsült és értékelt színésztagja az együttesnek. Többször megfordult külföldön, ahová mindig tanulmányi célokból ment. A szabadságharc idején elkísérte Kossuthot a népfelkelés megszervezése céljából tett útján, később a szabadságcsapatok egyik vezetője lett. A világosi katasztrófa után emigrált. Bemmél együtt Törökországba ment s itteni snayargatásait Törökországi naplójában írta le. Visszatérve hazájába 1854-ben lépett újból színpadra és ekkor kezdődött színészi alkotómunkájának dicsőséges korszaka. Ő volt a múlt század 50-es - 60-as éveit

nek legnagyobb jellemszínésze. A színpadon halt meg, játék közben, 1866. július 30-án. Méltó társa volt azoknak a nagy színészeknek, akik a múlt század első negyedében megteremtették a művészi magyar színjátszást és akikkel a következő képek során rendre foglalkozunk.

15. Déryné Széppataki Rozália /1793-1872/

A magyar színészek hőskorának másik kimagasló alakja volt Déryné Széppataki Róza, aki a pesti Hacker-szálának nevezett ideiglenes színházépületben ismerkedett meg a magyar színészettel. 1815-ben indult el Pestről Miskolcra vándorszínésztársaival, majd bejárja az egész országot s színészi pályájának tetőpontjára miskolci, kassai, dunántúli, székesfehérvári és kolozsvári sikerei után az 1837-ben megnyílt a pesti Nemzeti Színházban jutott el. 1852-ben vonult vissza a színpadtól és Miskolcon telepedett le, 1872-ben bekövetkezett haláláig.

Déryné a magyar színházbajáró közönséget elsősorban szépesengésű és nagyterjedelmű hangjával hódította meg /az alsó c-től a felső f-ig tartott hangterjedelme! / Dérynének a magyar színészet felbecsülhetetlenül sokat köszönhet a vándorlás éveiben.

Énekes szerepeivel versenyre kelt a hatalom minden támogatását élvező német színészettel és a magyar színészet iránt érzett tudatos, következetes hűségével az igaz hazafiság legszebb példáját szolgáltatta. Naplójából pontos, közvetlen és hiteles adatokat kapunk a magyar színészet hőskoráról. Midőn igen kecsegtető ajánlatokkal külföldre bácsitották, Déryné azt mondta: "Honom nevelt fel, ő temessen is".

16. Kántorné Engelhardt Anna /1791-1853/

A magyar színészet hőskorának kimagasló alakja volt Kántorné Engelhardt Anna, aki szolgálólányként kezdett érdeklődni a színészet iránt. Német anyanyelvű volt, de szívvel-lélekllel a magyar színészetet szolgálta és fejlesztette, miután férjhezment Kántor Gerzsonhoz az akkori híres komikushoz. Kántorné a tragikai szerepkörben volt a legnagyobb. Kortársai magyar "Schröder"-nek nevezték. Nagy szerepeire sokáig készült. Déryné azt írja róla, hogy minden lépését kiszámította a színpadon, tudatosan, elmélyülten felkészülve játszott. Déryné szavaival: "összehangzott, egybeolvadt műelem" volt a színpadon. Sohasem vált modorossá s ez a természetes játék tette kora legnagyobb tragikájává.

17. Szerdahelyi József /1804-1851/, az első magyar operatársulat legkiválóbb baritonja és színésze.

Jogi tanulmányait megszakítva lett színésszé, illetőleg operaénekesé Nagy Lázár első magyar operatársulatában, 1824-ben. 1827-ben maga alakított operatársulatot Kolozsvárott, majd 1828-ban Kassára szegődött. A kassai társulattal jött Budára és ott szerepelt haláláig, 1851-ig. Szerdahelyi az első magyar operaénekes. Különösen mint operabuffo volt nagy sikere szépesengésű baritonjával. Mint színész is tehetséges volt. Több színművet és operaszöveget átdolgozott. Sok színműhöz kísérezzenét is írt, többek között az első magyar népszínműhöz "A szökött katoná"-hoz is.

18. Szentpétery Zsigmond /1798-1858/ az első magyar Falstaff.

Hosszas vándorszínészi élet után került fel a budai magyar társulathoz, majd a Nemzeti Színházhoz a magyar színészet első korszakának leghíresebb Falstaffja, Szentpétery Zsigmond. Közvetlen, természetes humorával maradandó alkotássá fejlesztette Shakespeare Falstaffját, amely leghíresebb színészi munkája volt.

19. A Bánk bán első budai előadásának plakátja.

Az előbb bemutatott első nagy színésznemzedék legkiválóbb tragikája, Kántorné, választotta jutalomjátékaul Katona Bánk bánját. A zseniális szerző nem érthette meg a budai bemutatót sem.

Kántorné Gertrudis szerepét játszotta. Milyen nagy elégtétellel látta volna Katona remekművének előadását, hiszen tudjuk róla, hogy mennyire szíven viselte a magyar dráma és színjátszás ügyét.

Ezzel kapcsolatos következő képünk:

20. A Tudományos Gyűjtemény 1821. IV. kötete és egy oldal Katona József tanulmányából: "Mi az oka, hogy Magyarországon a játékszíni költőmesterség nem tud lábrakapni?"

Katona József fenti című tanulmánya Tudományos Gyűjtemény 1821. IV. kötetében jelent meg. A tanulmányban átfogó helyzetképet fest Katona egykori színviszonyainkról. Rövid bevezetés után Katona hat okot sorol fel a drámairás hazai akadályairól: 1. az állandó színház hiányát, 2. a "nemzeti dicsekedés"-t, vagyis a hazafias szólásokat puffogtató darabok népszerűségét, ami visszarettenti a művészi becsvágyal dolgozó akadémikus írókat, 3. a kezdetleges sajátviszonyokat, 4. a Bécsből irányított cenzurát, 5. a színikritika fejletlenségét, 6. a "jutalom hiányát", amint azt érti Katona, hogy az írók nem részesülnek díjazásban műveik után.

21. A balatonfüredi színház /egykoru kép/.

Az 1821-ben felavatott kolozsvári állandó kőszínház és az 1828-ban megnyitott miskolci átépített színházépület után, Balatonfüredén is színházat avattak 1831. július 3-án.

A színház Kisfaludy Sándor buzgolkodása és adománya folytán épülhetett fel. A klasszikus stílusban épített színházat a Komlóssy-átdolgozta német darabbal /Töpfer: Magyar hölgy/ nyitották meg. A színházat 1878-ban lebontották.

A balatonfüredi színházzal immár háromra szaporodott az állandó magyar színházak száma, de pesten még mindig nem volt állandó hajléka a magyar Tháliának.

Pedig íróink és a reformkor nagy közéleti férfiai valamennyien a színház létrehozásának gondolatával is foglalkoztak. /Garay, Fáy, Döbrentei, Széchenyi és mások/.

22. Garay János tanulmánya a Honművész 1835. évf. május 28-i számában: "Mily irányt vegyenek szindarabjaink?" címmel.

Garay János /1812-1853/ a magyar dráma problémáihoz szólt a Honművész 1835. május 28-i számában megjelent tanulmányában és azt követelte, hogy írónk "az étellel, a nemzet életével szorosán egybeforrt" színműveket irjanak.

Képünkön Garay tanulmányának első oldalát láthatjuk.

Garay nem állt egyedül a játékszin és dráma kérdéseivel foglalkozó írók között.

Fáy és Döbrentei is a nemzeti játékszin felkarolásának híva volt.

23. Fáy András /1786-1864/.

Fáy András, első társadalmi regényünk szerzője, lelkes híve volt a magyar játékszin ügyének. 1831-ben tagja volt a Pest vármegye állandó szinbizottságának és ilyen minőségben, valamint budai társ-szinigazgatói minőségében szüntelenül harcolt az állandó magyar színészetért.

Nagy szerepe volt abban, hogy a Pesti Magyar Színház építéséhez szükséges telket megszerezte a szinbizottság.

Fáy nemcsak a magyar színház és színészet ügyét karolta fel, hanem ő maga is írt színműveket.

"Kedvcsapongások" című kétkötetes elbeszélés-gyűjteményében jelent meg első vigjátéka: "A régi pénzek Erdélyben, vagy az erdélyiek Magyarországon". Eme ötfelvonásos, naiv vigjátékon kívül még a következő színműveit említjük meg:

"A külföldiek" /kétfelvonásos vigjáték/, "A közös ház" /egyfelvonásos vigjáték/, "A mátrai vadászat" /háromfelvonásos vigjáték/, "Az időjós" /egyfelvonásos vigjáték/, "A két Báthory" /ötfelvonásos szomorujáték/.

Fáy András nem vitte előbbre a magyar színműírást, de mégis megemlítettük a nevét, mert elismerésreméltó igyekezettel járult hozzá, hogy a magyar vigjáték megmaradjon legalább azon a színvonalon, ahová nagy mestere és példamutatója Kisfaludy Károly emelte.

24. Döbrentei Gábor /1785-1851/

E korszak drámairodalmának történetéhez tartozik az is, hogy megemlítsük azt a magyar író, aki kiírta azt a pályázatot, amelyre Katona elkészítette Bánk bánját, s ez Döbrentei Gábor. Döbrentei eredeti színművekkel nem gazdagította irodalmunkat, de figyelemreméltó fordítói tevékenysége. Ő fordította le először magyar nyelvre Shakespeare Macbeth-jét és 1821-ben "Külföldi színjátékai" címmel Bécsben kiadta fordításait, közöttük: Moliere "Füsvényét" és Shakespeare előbb említett tragédiáját.

25. Döbrentei Gábor "Külföldi Színjátékai"-nak első kiadása.
/Bécs, 1821./

Ez a kiadványsorozat is bizonyítja, hogy íróinkat mennyire foglalkoztatta a magyar játékszin műsordarabokkal való ellátása. De nem kevésbé volt központi kérdés magának a pesti állandó színháznak az ügye sem.

Ezzel kapcsolatban Széchenyit említjük meg elsősorban:

26. Széchenyi könyve: "Magyar Játékszinről" első kiadása.

1831-ben alakult meg az a "kiküldöttség", amelynek feladata volt az állandó magyar pesti színház tervével való foglalkozás.

Széchenyi, aki lelkes híve volt a pest-budai állandó színház gondolatának, 1832-ben könyvet írt "Magyar Játékszinről" címmel.

Széchenyi 1835-ben már az építendő színház helyét is beadványban kérte. Elgondolása szerint az új színházat a Dunaparton, az akkori börzével és az Ullmann-féle házzal szemben lévő telken kellene felépíteni, vagyis ott, ahol jelenleg a Magyar Tudományos Akadémia palotája van.

27. Eberl Károly terve a pesti állandó színház épületére.

A XIX. század 30-as éveiben nemcsak az írókat, hanem az építészetet sőt Telepy személyében a színészt is foglalkoztatta az állandó pesti színház felépítésének gondolata.

Képpünkön egy igen értékes és ritka dokumentumot láthatunk: Eberl Károly színháztervét. Eberl Károly sokszorosította színháztervét és a közönség körében terjesztette, remélvén, hogy tervét közhajjává lesz képes tenni. Ennek a sokszorosításnak egy fennmaradt példányát láthatjuk a képen.

28. Telepy György színházterve.

Amikor a Budán játszó színészek meghallották, hogy 1834 június 14-én Pest megye közönségének telket adományozott Grassalkovich herceg a színházépítés céljaira, Telepy György, a budai színtársulat mindenese és nagyszerű ezermestere, legott tervet készített.

Ezt a tervet 1835 augusztusában azonban nem fogadta el a pestmegyei közgyűlés. Így is azonban igen értékes dokumentuma a magyar játékszin hőskorának.

Láttuk tehát, hogy a magyar játékszin fejlődése elindult azon az úton, amely fordulóponthoz juttatja: s ez az állandó pesti magyar színház felépítése.

Ezzel le is zárjuk a magyar dráma és játékszin történetét tárgyaló sorozatunk második részét.

Kisfaludy Károly és Katona József követőinek, valamint Vörösmartynek és az Aurora Kör tagjainak drámaírói tevékenységével, illetőleg a Nemzeti Színház megnyitása korában élt színészekkel már a harmadik részben foglalkozunk.

-.-.-.-

Készült a Felsőoktatási Jegyzetellátó Hivatalnál
Felalós vezető: Bojkovszky Lajos.